

สถานการณ์ในราชอาณาจักรลาวระหว่าง 1961 - 1971

สถานการณ์ในราชอาณาจักรลาว นับตั้งแต่ปี 1961 จนกระทั่งปี 1971 นั้น ลาวกลายเป็นประเทศที่มีปัญหาเปลี่ยนแปลงมากมายนัก แม้ว่าในทศวรรษแรกของราชอาณาจักรลาว จะพยายามแสวงหาความร่วมมือกันเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งของมหาอำนาจ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขจัดปัญหาเฉพาะหน้าชั่วคราวเท่านั้น หากได้ ทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปในทางดีขึ้นได้อย่างไร

บทบาทของนานาชาติในการแก้ไขปัญหา

เมื่อประธานาธิบดีเคนเนดี (Kennedy) เข้ามารับตำแหน่งในปี 1961 ใน ระยะเวลาเริ่มแรกก็ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่จะป้องกันการกระทำใด ๆ อันอาจนำผลเสียมาสู่ สถานภาพของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย¹ โดยได้แถลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาเมื่อเข้ารับตำแหน่งในเดือนมกราคมว่า การคุกคามของคอมมิวนิสต์ต่อราชอาณาจักรลาว ก็เท่ากับ เป็นการคุกคามทางประเทศในเอเชียทั้งหมด ในวันที่ 7 มกราคม 1961 รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้เสนอขอแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาวว่า สหรัฐอเมริกาจะพยายามหาทางให้นานาชาติได้เข้าใจสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาว และจะพิสูจน์ตนเองว่า

¹Chae - Jin Lee, "Communist China and the Geneva Conference on Laos", Asian Survey, Vol 9 No. 7 July 1969 (Institute of International Studies, University of California) p. 525 (ซึ่งทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะในระยะแรกนั้น ประธานาธิบดีเคนเนดีเพียงแต่ปฏิบัติ ตามนโยบายของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ ให้แจ้งชัดก่อน)

มิได้มีความปรารถนาที่จะจัดตั้ง กองทัพของฝ่ายตะวันตกในดินแดนของราชอาณาจักรลาวเลย
นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกา ยังเห็นว่าฝ่ายโลกเสรีควรจะมีนโยบายร่วมกันในการที่จะช่วยกัน
ปกป้อง เอกราชของราชอาณาจักรลาว ²

ทางฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ก็เช่นกัน ทั้งสหภาพโซเวียต จีนคอมมิวนิสต์ และ
เวียดนามเหนือ ก็ได้ประกาศอยู่เสมอว่า ทั้งสามประเทศจะร่วมมือกันอย่างเต็มที่ที่จะรักษา
ข้อตกลงเจนีวา และเสริมสร้างสันติภาพในลาว

ในระหว่างที่สถานการณ์ดำเนินไปเช่นนี้ องค์การระหว่างประเทศประจำ
ภูมิภาค ก็เปิดการประชุมในเดือนมกราคม 1961 เพื่อพิจารณาสถานการณ์ในราชอาณาจักร
ลาว เนื่องจากเจ้าบุญอุ้ม น. จำปาศักดิ์ ได้ร้องเรียนว่าเวียดนามเหนือ และสห
ภาพโซเวียตได้ร่วมกันสนับสนุนขบวนการปะเทดลาวในการ โจมตีฝ่ายรัฐบาล แต่การประชุม
ดังกล่าวก็ไม่สามารถออกมติใด ๆ ได้ เนื่องจากได้รับการคัดค้านจากประเทศภาคี คือ
ฝรั่งเศส ซึ่งคัดค้านมิให้ ส.ป.อ. ลงมติประณามคอมมิวนิสต์

ประเทศภาคี ส.ป.อ. ได้เปิดการประชุมร่วมกันอีกครั้งหนึ่งในเดือนมีนาคม
และในการประชุมครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาก็ได้แสดงความหวังว่าจะได้มีการลงมติให้จัดทหาร
ของชาติภาคี ส.ป.อ. เข้าไปดูแลรักษาสันติภาพในราชอาณาจักรลาว แต่ก็ได้รับการคัดค้าน
จากฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง ส่วนอังกฤษก็แสดงความเห็นว่า การนำกำลังทหารของ ส.ป.อ.
เข้าไปในราชอาณาจักรลาวจะทำให้ขอบเขตของการสู้รบขยายตัวมากยิ่งขึ้น ³

² Department of External Affairs, Australia, Laos, Select Documents on International Affairs No. 16, (Canberra: W.G. Murray, Government Printer, 1970), pp. 84-85

³ Oliver E. Clubb, Jr. The United States and the Sino - Soviet Block in Southeast Asia. (Washington D.C.: the Bookings Institution, 1962), p.66

ในขณะที่ประเทศเกาหลี ส.ป.อ. กำลังพยายามหาทางตกลงในมติ คอมมิวนิสต์ ก็เปิดการ รุกใหญ่ในราชอาณาจักรลาว โดยมีสหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือ ในด้านการขนส่ง เสบียง และอาวุธยุทโธปกรณ์ นอกจากนั้นเวียตนามเหนือก็ส่งทหารเข้าไปในดินแดนราชอาณาจักรลาว เพิ่มมากขึ้น ทำให้กำลังของฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล เข้มแข็งขึ้นและประสพชัยชนะในการสู้รบอยู่ตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่สหรัฐอเมริกา ได้ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือแก่รัฐบาลเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นความอ่อนแอในคณะรัฐบาล เนื่องจากเจ้าบุญอุ้มปลดปล่อยละเลยหน้าที่ทำให้มีการทุจริตเกิดขึ้นในวงราชการ การนำเอาบรรดาญาติเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในวงงาน นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชน ซึ่งในสายตาของต่างประเทศแล้ว สถานภาพของเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ เริ่มจะไม่มั่นคง ความอ่อนแอของคณะรัฐบาลนี้ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อประเทศที่สนับสนุนรัฐบาลเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ผูกพันกับรัฐบาลชุดนี้อย่างจริงจัง จึงตกลงตามข้อเสนอของอังกฤษ และสหภาพโซเวียต ประธานร่วมของที่ประชุมเจนีวา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 1961 ในอันที่จะจัดให้มีการประชุมระหว่างชาติที่นครเจนีวา เพื่อพิจารณาปัญหาลาว ประธานาธิบดีเคนเนดี ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับกรณีนี้ว่า สหรัฐอเมริกาเพียงแต่ต้องการให้เกิดสันติภาพในดินแดนราชอาณาจักรลาว ตามนโยบายเป็นกลางซึ่งควรจะเป็นการตกลงกันบนโต๊ะประชุมมิใช่ในสนามรบ ⁴

หลังจากที่ได้พยายามชักจูงให้เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ร่วมมือกับเจ้าสุวรรณภูมิ จักตั้งรัฐบาลผสม แต่เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ปฏิเสธแล้วนั้น สหรัฐอเมริกาจึงประกาศที่จะลดความช่วยเหลือทางทหาร แก่กองทัพของรัฐบาลซึ่งนำโดยพลตรีภูมิ หน่อสุวรรณค์ ในที่สุดความพยายามของสหรัฐอเมริกาก็ประสบผลสำเร็จ

⁴ Lee, op. cit., p. 526

จะเห็นได้ว่าท่าทีของสหรัฐอเมริกาในการแก้ไขความขัดแย้งในราชอาณาจักรลาว
 นี้เริ่มอ่อนลง เนื่องจากสหรัฐอเมริกาพิจารณาแล้วว่า คณะรัฐบาลที่สนับสนุนอยู่นั้น ตกเป็น
 ฝ่ายเสียเปรียบ สหรัฐอเมริกาจึงต้องหันมาใช้การดำเนินนโยบายการทูต โดยการประชุมตกลง
 ปัญหาแทนการใช้กำลัง

ก่อนจะให้มีการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อพิจารณาปัญหาราชาอาณาจักรลาว
 สหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยุติการรุกรานรัฐบาลของเจ้าอนุวงศ์ ณ จำปาศักดิ์
 ทั้งนี้เพื่อทราบสถานะของเหตุการณ์ไว้ ซึ่งทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ คือ สหภาพโซเวียต โดย
 หนังสือพิมพ์pravda (Pravda) ไคองพิมพ์เมื่อ 27 มีนาคม 1961 ว่า สหภาพโซเวียต
 อาจจะยอมรับข้อเสนอกการหยุดยิงก่อนที่จะมีการประชุม และได้ประกาศต่อมาเมื่อ 4 เมษายน
 1961 ว่า การที่สหภาพโซเวียตประกาศให้มีการหยุดยิงนั้น มิได้เป็นเงื่อนไขก่อนการประชุม
 หากแต่เป็นความปรารถนาของสหภาพโซเวียต ในอันที่จะเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเจรจา
 ให้เกิดขึ้นเสียก่อน ⁵

ในที่สุด ประธานร่วมของที่ประชุมทั้งสองก็ร่วมกันวางมาตรการอันจะนำไปสู่
 การประชุมระหว่างประเทศ เพื่อทำความตกลงว่าด้วยสันติภาพในลาว คือ ให้กองกำลังของ
 ทุกฝ่ายยุติการสู้รบ และให้รัฐบาลอินเดียนจัดการประชุมคณะกรรมการควบคุมพื้นที่กรุง เกตตี เพื่อ
 รับหน้าที่ควบคุมการหยุดยิง และให้จัดทำรายงานที่จำเป็น เสนอต่อประธานร่วมของที่ประชุมที่
 เจนีวา ซึ่งจะเปิดการประชุม 14 ประเทศ ในวันที่ 12 พฤษภาคม 1961 ⁶

⁵Arthur J. Dommen, Conflict in Laos. Revised
 Edition; (New York: Praeger Publishers, 1971.), p. 194

⁶Lee, op. cit., p. 527

ผู้นำราชอาณาจักรลาวทั้งสามฝ่ายได้ประชุมร่วมกันสองครั้ง เพื่อเจรจาทำ ความตกลงเรื่องการหยุดยิง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 1961 ซึ่งไม่สามารถทำ ความตกลงกันในรายละเอียดได้ แต่ในครั้งที่สองเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 1961 ทั้ง สามฝ่ายได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมเพื่อรับทราบเรื่องการหยุดยิง เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 1961 ห้ามมิให้มีการเคลื่อนย้ายกองกำลังไม่ว่าของฝ่ายใด ห้ามการโจมตีฝ่ายตรงข้าม และทั้งสามฝ่ายจะไว้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการผสมทางทหารขึ้น เพื่อประสานงานติดต่อกัน ในการเจรจาหยุดยิง นอกจากนี้ก็ขอให้คณะกรรมการระหว่างชาติเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ใน ราชอาณาจักรลาว และมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่หลวงพระบาง ปากเซ และสุวรรณเขต ⁷

ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาวครั้งที่ 2

อาจกล่าวได้ว่าหลังจากที่มหาอำนาจพิจารณาแล้วว่าการแข่งขันกันให้ความ ช่วยเหลือทั้งด้านอาวุธและเงินอุดหนุน ไม่อาจเป็นหนทางแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ หาก แต่เป็นการผูกมัดมหาอำนาจมากยิ่งขึ้น จึงได้พยายามแสวงหาหนทางที่จะใช้เครื่องมือทาง การทูตมาเป็นวิธีทางตกลงปัญหา โดยจัดให้มีการประชุมระหว่างชาติครั้งที่ 2 ขึ้น ณ กรุงเจนีวา

การประชุมที่กรุงเจนีวา 1961

ตามที่ได้อธิบายไว้แต่แรกว่า ประธานร่วมของที่ประชุม คือ อังกฤษ และ สหภาพโซเวียต จะได้จัดให้มีการประชุมเพื่อทำความตกลงว่าด้วยสันติภาพในราชอาณาจักรลาว

⁷Kenneth L. Hill, "President Kennedy and the Neutralization of Laos", Review Politics Vol. 31 No. 3, July 1969 p. 354

ระหว่าง 14 ชาติ ที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 12 พฤษภาคม 1961 ดังนั้นประธานร่วม
ของที่ประชุมจึงได้ออกหนังสือเชิญประเทศที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม 14 ประเทศ โดย
แบ่งเป็นกลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ฝรั่งเศส อังกฤษ เวียดนามเหนือ - ใต้ กัมพูชา ลาว
สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต จีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นประเทศที่เคยเข้าร่วมประชุม
เจนีวาเมื่อปี 1954

กลุ่มที่ 2 อินเดีย คานาดา ปากีสถาน โปแลนด์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการ
ควบคุมระหว่างประเทศ

กลุ่มที่ 3 ไทย พม่า ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของราชอาณาจักรลาว ⁸

อย่างไรก็ตามการประชุมก็ยังไม่อาจเริ่มได้ตามกำหนดที่ได้วางไว้ เนื่องจาก
ยังไม่มีกฎหมายเป็นทางการในราชอาณาจักรลาว เพราะยังไม่มี การลงนามในแถลงการณ์
ร่วม ⁹ และคณะกรรมการควบคุมยังมิได้เสนอรายงานผลการประชุมไปยังที่ประชุม 14
ประเทศ ที่เจนีวา นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องผู้แทนของประเทศไทย และเวียดนามใต้ ยัง
มิได้เดินทางไปยังที่ประชุม รวมทั้งปัญหาเรื่องผู้แทนของราชอาณาจักรลาว ¹⁰

หลังจากที่ได้มีการรับทราบแถลงการณ์ร่วมแล้ว คณะกรรมการควบคุมระหว่าง-
ชาติ ก็ได้โทรเลขแจ้งสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาวไปยังที่ประชุมเจนีวา

⁸ Dommen, op. cit., p. 197

⁹ การลงนามในแถลงการณ์ กระทำเมื่อ 13 พฤษภาคม 1961

¹⁰ กรมประชาสัมพันธ์, "ความเคลื่อนไหวทั่วโลก เปิดประชุมเจนีวา" วิทยสาร
กรมประชาสัมพันธ์ ประจำวันที่ 13 พฤษภาคม 2504

ส่วนปัญหาเรื่องผู้แทนประชุม นั้น หลังจากที่ได้มีการหยุดยั้งอย่างเนิ่นนาน ในการ
ในราชอาณาจักรลาวแล้ว ผู้แทนประเทศไทยก็ได้เดินทางไปกรุงเทพฯ โดยมี พล.ต.ถนอม
คณะมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ และ ดร.ดิเรก ชัยนาม
ซึ่งขณะนั้นเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเทพฯ เป็นรองหัวหน้าคณะ

ทางฝ่ายผู้แทนลาว ผู้แทนของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้รับการคัดค้านจาก
รัฐบาลราชอาณาจักรลาวว่าไม่มีสิทธิเข้าร่วมประชุม ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาต้องการให้เพียง
รัฐบาลที่ถูกคองตามกฎหมาย เข้าร่วมประชุมเท่านั้น แต่เมื่อสหภาพโซเวียตให้การรับรองรัฐบาล
ของเจ้าสุวรรณภูมิ สหรัฐอเมริกาจึงยอมให้ผู้แทนของรัฐบาลเจ้าสุวรรณภูมิเข้าร่วมประชุม
ด้วย ทั้งนี้เวียตนามเหนือจึงประกาศที่จะให้ผู้แทนขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมประชุมด้วย ใน
ที่สุดสหรัฐอเมริกาก็ยอม โดยเสนอให้ผู้แทนของทั้งสามรัฐบาลไปนั่งร่วมกับประเทศที่สนับสนุนคน

กัมพูชาได้ออกแถลงการณ์ เมื่อ 9 พฤษภาคม 1961 ว่า เจ้านหาชีวิตลาว
ได้กล่าวตำหนิกัมพูชา เมื่อคราวงานพระบรมศพของพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ว่า กัมพูชาได้เข้า
มาแทรกแซงกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว ทำให้ราชอาณาจักรลาวเกิดความแตกแยก
กัน ดังนั้นกัมพูชาก็จะไม่มาเข้าร่วมการประชุมนี้ อังฤษจึงแถลงว่า ถึงแม้กัมพูชาจะไม่ส่ง
ผู้แทนมาเข้าร่วมประชุม แต่การประชุมก็จะคงดำเนินต่อไป ในที่สุดพอถึงวันเปิดประชุมผู้แทน
กัมพูชาก็มาเข้าร่วมประชุมด้วย ส่วนเวียตนามใต้ก็เช่นกัน ในที่สุดก็ส่งผู้แทนมาเข้าร่วมประชุม
ด้วย

การประชุมนี้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 1961 และเป็นการประชุมที่
กินเวลาถึงปีเต็ม ๆ คือสิ้นสุดลงเมื่อเดือนกรกฎาคม 1962 ¹¹

¹¹Amry Vandenbosch and Richard Butwell, The Changing Face of Southeast Asia. (Lexington: University of Kentucky Press, 1967), p. 213

การดำเนินการประชุม

การประชุมกันเพื่อตกลงปัญหาราชอาณาจักรลาวในครั้งที่ 2 ณ กรุงเจนีวา
สามารถแบ่งการประชุมออกได้เป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 เป็นการประชุมใหญ่เพิ่มเติม ตั้งแต่ 16 พฤษภาคม 1961 ถึง
วันที่ 19 กรกฎาคม 1961 รวมทั้งหมด 36 ครั้ง และการประชุมย่อยอีก 6 ครั้ง
แต่ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จอย่างใดเลย เพราะกลายเป็นการประชุมเพื่อโจมตีกล่าวหา
ในที่ที่สุด นายเอเวอเรล แฮร์ริแมน (Averell Harriman) ผู้แทนของสหรัฐอเมริกาจึงได้
เสนอให้มีการประชุมลับแบบจำกัดขึ้น เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในการเจรจา เพื่อรักษาสันติ-
ภาพในราชอาณาจักรลาว

ช่วงที่ 2 เป็นการประชุมลับแบบจำกัด ซึ่งมีผู้แทนเข้าร่วมประชุมเพียงประ-
เทศละ 1 คนเท่านั้น นับตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 1961 ถึง 18 กรกฎาคม 1962
รวมทั้งหมด 44 ครั้ง บรรดาผู้แทนได้ร่วมกันปรึกษาหารือและพิจารณาร่างปฏิญญา ว่าด้วย
ความเป็นกลางของลาวและพิธีสารต่อต้าน ประชานร่วมของที่ประชุม คือ อังกฤษ และสหภาพ-
โซเวียต ได้จัดทำระเบียบวาระการประชุมขึ้นใหม่ โดยพิจารณารวบรวมความเห็นของผู้แทน
จากทุกประเทศ

ที่ประชุมได้ลงมติให้จัดตั้งคณะกรรมการร่างตัวบทขึ้น 2 คณะ เมื่อวันที่ 26
กรกฎาคม 1961

คณะที่ 1 ประกอบด้วยผู้แทนจากจีนคอมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียต ฝรั่งเศส
อินเดีย อังกฤษ ทำหน้าที่ร่างปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว

คณะที่ 2 ประกอบด้วยผู้แทนจากคณะที่ 1 ร่วมด้วย ผู้แทนจาก คานาดา
โปแลนด์ สหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่ร่างพิธีสารต่อต้าน

ผู้แทนจากประเทศอื่นที่ เพลอได้มีอนุญาตให้เข้าร่วมการประชุมได้ในฐานะผู้
สังเกตการณ์หากสนใจ

ช่วงที่ 3 เป็นการเจรจาติดต่อกันระหว่างประธานร่วมของที่ประชุม เพื่อ
พิจารณาคำเนินมาตรการใด ๆ ที่จะทำให้การประชุมบรรลุผล ซึ่งกระทำในขณะที่
มีการประชุมลับแบบจำกัด ทั้งนี้หากเกิดข้อปัญหาที่ไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้ในการประชุม
ช่วงที่ 2 ประธานร่วมของที่ประชุมก็จะมาร่วมกันพิจารณาหาทางออกในระหว่างกัน และกับ
หัวหน้าคณะผู้แทน ทั้งนี้เพื่อให้การสร้างสันติภาพในราชอาณาจักรลาวสัมฤทธิ์ผล เมื่อเป็นที่
ตกลงกันแล้วประธานร่วมของที่ประชุม ก็จะนำเรื่อง เข้าเสนอต่อที่ประชุมลับแบบจำกัดอีกครั้ง
หนึ่ง ซึ่งหากเป็นที่ตกลงกันได้ ก็จะมอบเรื่องให้คณะกรรมการยกร่างทั้ง 2 คณะ รวบรวม
เรื่อง เข้าในคัมภีร์ต่อไป ¹²

เห็นได้ชัดว่าความสำเร็จในที่ประชุมระหว่างชาติ เพื่อยุติปัญหาราชาอาณาจักร-
ลาวนั้น เกิดขึ้นในระหว่างการประชุมช่วงที่ 2 และ 3 ซึ่งมีรูปแบบเป็นการประชุมลับแบบ
จำกัดระยะเวลาหนึ่ง และเป็นการเจรจาติดต่อกันระหว่างประธานร่วมของที่ประชุมอีกครั้งหนึ่ง
ซึ่ง เมื่อนำสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศมาพิจารณาประกอบด้วยแล้ว อาจสรุปได้ว่า
เนื่องจากระยะเวลาช่วงนั้นเป็นเวลาเดียวกับที่ได้เริ่มเกิดวิกฤตการณ์ทางชายแดน ¹³ ระหว่าง
จีนคอมมิวนิสต์ และสหภาพโซเวียตขึ้น จึงอาจถือเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้สหภาพโซเวียต
หันมายอมตกลงกับสหรัฐอเมริกาในส่วนที่เกี่ยวกับการคลี่คลายความขัดแย้งในราชอาณาจักรลาว
ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นรัฐบาล เจ้าบุญทุ่ม ณ จำปาศักดิ์ ซึ่งสหรัฐอเมริกาให้ความสนับสนุนอยู่ ก็ได้
อยู่ในสภาพที่มั่นคง แต่ประการใด ก็จะเห็นได้จากการที่ทั้งสองผู้นำประเทศมหาอำนาจ คือ

¹² สมพงษ์ ฝ่ายจำปา "หลังม่านการประชุมเจนีวา พ.ศ. 2505" สารานุกรม,
ปีที่ 13 ฉบับที่ระลึกวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510 (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์,
2510), หน้า 350-357

¹³ กำลังทหารชายแดนทั้งสองฝ่ายได้เริ่มปะทะกันอย่างประปรายมาตั้งแต่ปี 1960

ประธานาธิบดีเคนเนดี และนายคริสทอฟ โคปป์ปะกันในเดือนพฤษภาคม 1961 ที่กรุง เวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันว่าจะช่วยกันเสริมสร้างความ เป็นกลาง เอกอกราช และคำประกันราชอาณาจักรลาว โดยมีข้อตกลงระหว่างประเทศ เป็นพื้นฐาน ในระหว่างการเจรจาตกลงกันนั้น ประธานาธิบดีเคนเนดีเองก็ยอมรับ ว่า นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อปัญหาราชอาณาจักรลาวในสมัยประธานา ธิบดีไอเซนเฮอว์นั้น เป็นนโยบายที่ผิดพลาด เนื่องจากควรจะได้มีการตกลงกันทาง ค้านการ เมืองมากกว่าการทหาร¹⁴

ในที่สุดการประชุมเจนีวาว่าด้วยปัญหาราชอาณาจักรลาวครั้งที่ 2 นี้ สิ้นสุดลงเมื่อ 23 กรกฎาคม 1962 ประเทศทั้งหลายที่เข้าร่วมประชุมได้ลงนามใน ปฏิญญา ว่าด้วยความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว และในพิธีสารต่อท้าย¹⁵

ปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลาง อาจแบ่งกล่าวโดยย่อได้เป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 รับทราบแถลงการณ์ของราชอาณาจักรลาว เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 1962 และประกาศความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว โดยรับแถลงการณ์ร่วมของ ราชอาณาจักรลาวที่ ซูริค ลงวันที่ 29 มิถุนายน 1961 (จะโคกกล่าวถึงในตอนต่อไป) และสัญญาเจนีวา 1954 และรับว่าจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว ทั้งในด้านการทหารและการเมือง ทหารต่างชาติออกจากราชอาณาจักรลาวภายใน 75 วัน (ถึงวันที่ 7 ตุลาคม 1962) ส่วนการคืนเขตยึดจะกระทำภายใน 30 วัน และทหารฝรั่งเศสยังอยู่ในราชอาณาจักรลาวได้ในฐานะครูฝึก ทั้งนี้ราชอาณาจักรลาว รับว่าจะไม่ผูกพันกับองค์การ ส.ป.อ.

¹⁴Hill, op. cit., p. 355

¹⁵โปรดดูภาคผนวก ข.

ส่วนที่ 2 จัดตั้งคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศในราชอาณาจักรลาว ตามสัญญาเงินตราปี 1954 ประกอบด้วยผู้แทนจาก อินเดีย เป็นประธาน ผู้แทนจากคานาคา และโปแลนด์ เป็นกรรมการ

ส่วนที่ 3 เป็นการ เลี้ยค่าใช้จ่ายสำหรับคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ จากประเทศที่เข้าร่วมประชุม คือ

จาก สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ จีนคอมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียต ประเทศละ 17.6 %

จาก ประเทศไทย กัมพูชา ราชอาณาจักรลาว พม่า เวียดนามเหนือ - ไท้ ประเทศละ 1.5 %

จาก อินเดีย คานาคา โปแลนด์ ประเทศละ 1%

สำหรับในพิธีสารคอตายนั้น ประเทศที่เข้าร่วมประชุม 14 ชาติ ตกลงจะ ให้คำรับรอง แก่รัฐบาลผสม คือ จะถอนทหารต่างชาติทั้งที่ประจำการ และไม่ประจำการหน่วย งานที่ทำหน้าที่คล้ายทหาร เจ้าหน้าที่การทหารทั้งหมดจะต้องออกจากราชอาณาจักร โดยเร็วที่สุด ไม่เกินวันที่ 6 ตุลาคม 1962 รวมทั้งห้ามการนำอาวุธยุทโธปกรณ์ กระสุน และ วัสดุ ที่ใช้ประโยชน์ทางการทหาร เข้าไปในราชอาณาจักรลาว ยกเว้นอาวุธธรรมดา ซึ่ง รัฐบาลราชอาณาจักรลาวพิจารณาว่าเป็นประโยชน์ในการป้องกันประเทศ ห้ามทหารทั้งประจำ- การและไม่ประจำการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ทำหน้าที่คล้ายทหาร และเจ้าหน้าที่การทหาร เข้า ไปในราชอาณาจักรลาว ทั้งนี้ คณะกรรมการ ควบคุมระหว่างประเทศ จะเป็นผู้ตรวจตราดูแล การหยุดยิง โดยสอดคล้องกับรัฐบาลแห่ง ราชอาณาจักรลาว และจะเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติตามข้อ 3 ของพิธีสารคอตายสอบสวนและพิจารณาการละเมิดในข้อ 3 หากมีหลักฐานอันสมควร และการ สอบสวนนี้คณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศอาจจะสอบสวนโดยตรง หรือส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจ สอบ เมื่อปรากฏหลักฐานอันสมควร

ท่าทีของฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อการประชุมเจนีวา

ปฏิบัติการ เปิดเผยอย่าง เป็นทาง การของจีนคอมมิวนิสต์ในราชอาณาจักรลาวได้ เกิดขึ้นเมื่อการปฏิวัติของพลตรีกองแดง ซึ่งจีนคอมมิวนิสต์ได้กล่าวโจมตีสหรัฐอเมริกาว่า ได้ เข้ามาแทรกแซงในกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว พร้อมกับที่แสดงท่าทีสนับสนุนนโยบาย ของพลตรีกองแดง นอกจากนี้ นายจู เชน ไตยัง ได้ส่งสาสน์แสดงความยินดีมายัง คณะรัฐบาลของ เจ้าสุวรวงศ์ญาติ ภายหลังการรัฐประหารของพลตรีกองแดง¹⁶ รวมทั้งสาสน์จากนายฟามวันทง นายกรัฐมนตรีเวียดนามเหนือ สหภาพโซเวียตก็เช่นกัน ได้เริ่มเข้าพัวพันกับสถานการณ์ใน ราชอาณาจักรลาว เมื่อเจ้าสุวรวงศ์ญาติประกาศเปิดสัมพันธภาพทางการทูตกับสหภาพโซเวียต ซึ่ง ให้ความช่วยเหลือในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์แก่รัฐบาลเจ้าสุวรวงศ์ญาติ ดังที่ได้อ้างมาแล้ว ต่อ มาเมื่อเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ และคณะได้เป็นรัฐบาลแห่งนครเวียงจันทน์แล้ว ทั้งสหภาพ-โซเวียตและเวียดนามเหนือ ก็ยังคงให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรวงศ์ญาติ ต่อไป¹⁷

หลังจากที่พลตรีบุญ หน่อสุวรรณ เจ้าผู้ครองเวียงจันทน์ได้โดยความช่วยเหลือ ของสหรัฐอเมริกา จีนคอมมิวนิสต์ก็ประกาศว่าการกระทำของสหรัฐอเมริกาเป็นการคุกคามต่อ ผลประโยชน์ของจีนคอมมิวนิสต์ โดยเหตุที่มีพรมแดนติดกับประเทศลาว ซึ่งจีนคอมมิวนิสต์ถือว่า พฤติการณ์ของสหรัฐอเมริกาครั้งนี้เพื่อโจมตีจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือ โดยใช้ราชอาณาจักรลาวเป็นฐานทัพ ดังนั้นรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์อาจต้องดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสม ต่อสหรัฐอเมริกา เพื่อพิทักษ์ความปลอดภัยของประเทศ ในที่สุดเพื่อเหตุสิ่งๆที่เรียกว่าสงครามเย็น นี้ มหาอำนาจที่เกี่ยวข้องจึงได้จัดให้มีการประชุมเจนีวา และร่วมกันลงนามรับรองความเป็น กลางของราชอาณาจักรลาวดังกล่าว

¹⁶Lee, op. cit., p. 522

¹⁷Clubb, op. cit., p. 28

ทั้งสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์ทางก็ได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่แก่ลาวฝ่ายเป็นกลาง นำโดยเจ้าสุวรรณภูมา และฝ่ายชายชบวนการปะเทดลาว แม้ในขณะที่มีการประชุมเจนีวาก็ยังคงให้ความช่วยเหลือทางด้านกำลังและอาวุธแก่ฝ่ายราชอาณาจักรลาวเป็นกลาง และชบวนการปะเทดลาว เพื่อให้ยึดพื้นที่ในอาณาจักรให้ได้มากที่สุด รวมทั้งให้การสนับสนุนในระหว่างการประชุมด้วย แม้แต่เวียตนามก็เช่นกันประมาณได้ว่ามีทหารเวียตนามเพิ่มอยู่ในราชอาณาจักรลาวถึง 10,000 คน เป็นทั้งทหารประจำการ ที่ปรึกษาทางทหารและนักวิชาการ ¹⁸

ในที่ประชุมเจนีวา จีนคอมมิวนิสต์กล่าวหาว่าสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ทำลายเสถียรภาพในราชอาณาจักรลาว โดยละเมิดข้อตกลงเจนีวาปี 1954 นอกจากนั้นก็โจมตีองค์การ ส.ป.อ.ว่า เป็นเครื่องมือของสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้สถานการณ์ในเอเชียอาคเนย์ยิ่งเครียดมากขึ้น จีนคอมมิวนิสต์เสนอให้ยุบองค์การนี้พร้อมกับเรียกร้องให้พันธมิตรถอนทหารออกจากราชอาณาจักรลาว พร้อมทั้งให้มีการจัดตั้งเขตเป็นกลางขึ้นในเอเชียอาคเนย์ ข้อเสนอดังกล่าว 5 ข้อ ของนายเฉิน (Chen Yi) รัฐมนตรีต่างประเทศจีนคอมมิวนิสต์ เพื่อแก้ไขปัญหาลาว คือ

1. ให้ปฏิบัติตามข้อตกลงเจนีวา 1954
2. ให้เคารพเอกราชและอธิปไตยของราชอาณาจักรลาว
3. ให้เคารพต่อความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว

¹⁸ Russel H. Fifield, Southeast Asia in United States Policy. (New York: Frederick A. Praeger, Inc., 1965), pp. 155-156

4. ไทชาวลาว เป็นผู้ตัดสินใจภายในของ ตนด้วยตนเอง ส่วนเรื่องภายนอกให้ เป็นหน้าที่ของที่ประชุม

5. ให้ทุกประเทศที่ เข้าร่วมประชุมยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน ¹⁹

อย่างไรก็ตาม จินคอมมิวนิสต์ก็ทำได้ เคารพในข้อเสนอของตนเอง ถึงแม้จะคิดว่า การให้ฝ่ายที่สนับสนุนอีกครองพื้นที่ให้ ไทมากที่สุด นโยบายนี้ เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อฝ่ายขบวนการ ประเทศลาวยึดพื้นที่บริเวณเมืองน้ำทาได้ เพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ กองเรือยุทธการของกองทัพเรือที่ 7 จึงได้รับคำสั่งให้เขาประจำมหาสมุทรแปซิฟิก โดยให้ส่งนาวิกโยชินที่ 3 มาประจำในประเทศไทย เขตใกล้พรมแดนราชอาณาจักรลาว เมื่อ 17 พฤษภาคม 1960 ²⁰ นอกจากนี้ให้คงกำลังของ กองรบผสมที่ 24 ซึ่งได้มาฝึกร่วมตามแผนภูไทฟ้าในประเทศไทย โดยมีกำลังทหารของ อังกฤษ และออสเตรเลีย ภาเคี ส.ป.อ. มาร่วมอยู่ด้วย พลเอก พอล ดี. ฮาร์กินส์ (Paul D. Hargins) ผู้บัญชาการทหารอเมริกันในเวียดนามใต้ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารอเมริกันในประเทศไทยอีกตำแหน่งหนึ่ง โดยมี พลโท เจมส์ ริชาร์ดสัน (James Richardson) เป็นผู้ช่วย ทั้งจินคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือ ต่างก็มีปฏิริยาตอบโต้ตอบปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกาทันที โดยจินคอมมิวนิสต์ประกาศว่าจะไม่ยอมนิ่งเฉยต่อการแทรกแซงทางทหารของสหรัฐอเมริกา เพราะจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของตน ส่วนเวียดนามเหนือก็ประกาศจะไม่ลงนามในข้อตกลงใด ๆ เกี่ยวกับปัญหาลาว หากสหรัฐอเมริกาจะไม่ถอนกำลังทหารของตนออกจากประเทศไทย

¹⁹ Lee, op. cit., p. 529

²⁰ Ibid., p. 535

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ประชากรร่วมของที่ประชุมจึงได้เร่งให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นอย่างรีบด่วน ซึ่งในที่สุดก็ได้มีการประชุมระหว่างลาวทั้ง 3 ฝ่าย ที่ทุ่งไหหิน เมื่อ 12 มิถุนายน 1962 เพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวขึ้น ทั้งนี้เพื่อบุติการสู้รบซึ่งกล่าวนั้นเอง

จะเห็นได้ว่าในระหว่างการประชุมทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนมีบทบาทมากกว่าสหภาพโซเวียตและเวียตนามเหนือ ทั้งนี้เพราะใช้การสู้รบและสถานการณ์ทางการเมืองในราชอาณาจักรลาวมาเป็นเครื่องมือทางการทูตในการเจรจาคัดรองในที่ประชุมซึ่งสาเหตุที่จีนคอมมิวนิสต์พยายามสร้างอำนาจในการเจรจาคัดรองเช่นนี้ อาจจะเนื่องมาจากได้เริ่มมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตก็เป็นที่แน่ชัด และความขัดแย้งของมหาประเทศนี้เองที่มีบทบาทสนับสนุนให้ไม่เกิดการหยุดยิงอย่างจริงจังขึ้นในลาว อันเป็นการผ่านข้อตกลง ระหว่างผู้นำของลาวทั้งสามฝ่ายและข้อข้อตกลงเจนีวา

การจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราว

สิ่งที่ได้กล่าวมาแต่ก่อนเห็นว่า ในผลสรุปของการประชุมที่เจนีวา ได้มีการยอมรับแถลงการณ์ของลาว 3 ฝ่าย เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 1961 ซึ่งทั้งนี้เกิดขึ้นจากความพยายามของสามเจ้าลาวที่จะได้พบปะปรึกษาหารือกันถึงความตกลงกันในหลักการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราว โดยมีเจ้าสีหนุ เป็นผู้ดำเนินการนัดหมายระหว่าง เจ้าสุวรรณภูมิ เจ้าสุภานุวงศ์ และเจ้าอนุวงศ์ ณ จำปาศักดิ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ-

โครงการทางการเมือง ราชอาณาจักรประสงคฺจะเสริมสร้างความสงบสุขและความเป็นกลาง ซึ่งถือเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่ประชาชนชาวลาวปรารถนา ตามข้อตกลงเจนีวาปี 1954 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย ความเป็นกลางและความก้าวหน้าของราชอาณาจักร ซึ่งสิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ

ด้านภายในประเทศให้เริ่มปฏิบัติตามข้อตกลงหยุดยิงที่ได้ตกลงกันในระหว่างลาวทั้งสามฝ่าย และฟื้นฟูสัมพันธภาพภายในประเทศ และป้องกันเอกภาพ ความเป็นกลาง เอกราช และอธิปไตยแห่งชาติ โดยรวบรวมกำลังทหารของทั้งสามฝ่ายให้เข้าเป็นกองทัพแห่งชาติเพียงกองทัพเดียวอย่างแท้จริงตามโครงการที่ทั้งสามฝ่ายกำหนดไว้ นอกจากนั้นก็จะให้สิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยแก่พลเมืองอย่างจริงจัง และให้ยกเลิกบทบัญญัติต่าง ๆ ทั้งหมดที่ริดรอนสิทธิและอำนาจของประชาชน พื้นฟูกฎหมายเกี่ยวกับเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน และปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง ให้สภาแห่งชาติได้ลงมติรับรองเอาไว้ตั้งแต่ปี 1957 และให้การประกันต่อความยุติธรรมและสันติภาพต่อประชาชนทั่วพระราชอาณาจักร เพื่อให้เกิดความสามัคคีแห่งชาติโดยไม่ถือว่าประชาชนนั้นจะเป็นฝ่ายใด หรือเข้ากับพรรคการเมืองใด รวมทั้งให้มีการพัฒนาการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการช่างต่าง ๆ ของประเทศ สร้างเส้นทางคมนาคม และการขนส่ง ปรับปรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ และยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชน

ด้านต่างประเทศจะยึดถือหลักมนุษยชาติ แห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ เสริมสร้างพันธมิตรและส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการทูตกับต่างประเทศ ซึ่งในระยะเริ่มแรกก็กับบรรดาประเทศเพื่อนบ้าน โดยหลักแห่งความเสมอภาค และอธิปไตยของราชอาณาจักรลาว ไม่ผูกพันหรือเข้าร่วมในสัญญาทางทหารใด ๆ และไม่ยอมให้ต่างประเทศเข้ามาตั้งฐานทัพในดินแดนลาว ส่วนที่ระบุไว้ในสัญญาเจนีวาปี 1954 นั้น จะต้องมีมีการพิจารณาเป็นการพิเศษไม่ยอมให้ประเทศใดใช้ดินแดนลาวเพื่อกิจการในทางทหาร และไม่รับความคุ้มครองทางทหารจากประเทศใด ๆ รวมทั้งไม่ยอมให้ต่างประเทศเข้ามาแทรกแซงในกิจการภายในของราชอาณาจักรลาว ไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ จะรับความช่วยเหลือโดยตรงอย่างไม่มีเงื่อนไขจากทุกประเทศที่ปรารถนาจะช่วยให้ราชอาณาจักรลาวเสริมสร้างเศรษฐกิจของชาติให้มั่นคงขึ้นมาได้ด้วยตัวเอง โดยเคารพต่ออธิปไตยของราชอาณาจักรลาว เป็นหลัก เคารพต่อสัญญาและข้อตกลงอื่น ๆ ที่ได้ลงนามไปแล้วในทางที่เป็นการสอดคล้องกับผลประโยชน์

ของประชาชนลาว และค่อนนโยบายสันติและความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามข้อตกลงเจนีวาปี 1954 และไทยกเล็กสัญญาและข้อตกลงอื่น ซึ่งขัดต่อหลักการดังกล่าว

สำหรับภารกิจที่กองทัพไทยริบควมของรัฐบาลผสมชั่วคราว คือ การสถาปนาผู้แทนจากแต่ละฝ่ายในคณะรัฐบาลขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในที่ประชุมระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาว การหยุดยิงอย่างแท้จริง และฟื้นฟูสันติภาพทั่วราชอาณาจักร โดยยึดถือสัญญาที่ได้ให้ไว้ต่อที่ประชุมระหว่างประเทศในนามของราชอาณาจักรลาว เพื่อแก้ไขปัญหาลาวและลงมือปฏิบัติตามสัญญาต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ซึ่งทั้งสามฝ่ายได้ร่วมกันตกลงไว้ และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปของสภาแห่งชาติ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลลาวขึ้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสม สามเจ็ดลาวตกลงกันว่าจะปฏิบัติตามหลักการดังนี้

1. คณะรัฐบาลแห่งชาติจะประกอบด้วย ผู้แทนจากทั้งสามฝ่ายและเป็น การชั่วคราว
2. คณะรัฐบาลจะตั้งขึ้นตามวิธีการพิเศษ ซึ่ง เจ้ามหาชีวิตจะทรงกำหนด และทรงแต่งตั้งโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านสภาแห่งชาติ และทั้งสามเจ็ดลาวจะยังคงแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอยู่เสมอในปัญหาที่ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความปรองดองในประเทศโดยเร็วที่สุด ²¹

²¹Department of External Affairs, op. cit., pp.96-98
และ George Modelski, International Conference Settlement of the Laotian Question 1961 - 2 (Department of International Relations, Canberra: The Australian National University, 1962), pp. 79-81

หลังจากที่ไทม์การออกแถลงการณ์ร่วมกันฉบับนี้แล้ว ผู้นำทั้งสามฝ่ายของลาว ก็ได้พยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น โดยจัดการประชุมขึ้นหลายครั้ง เพื่อกำหนดตัวบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ในคณะรัฐบาล แต่ก็ไม่สามารถสรุปผลการประชุมออกมาได้ เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีป้องกันประเทศ และรัฐมนตรีมหาดไทย ทั้งนี้เจ้านูญอุม ฌ จำปาศักดิ์ อ้างว่าตำแหน่งดังกล่าวควรจะเป็นของฝ่ายรัฐบาล เพื่อป้องกันมิให้คอมมิวนิสต์ เข้ามามีอำนาจในการควบคุมประเทศ ซึ่งอาจเป็นไปได้ หากตำแหน่งดังกล่าวตกอยู่ในมือของฝ่ายเจ้าสุวรรณภูมิหรือเจ้าสุภานุวงศ์²²

แต่ในที่สุดเจ้านูญอุม ฌ จำปาศักดิ์ ก็ต้องยอมโอนอ่อนลง เนื่องจากความบีบบังคับของสหรัฐอเมริกา โดยยงคความช่วยเหลือทางการเงินที่จ่ายให้รัฐบาลลาวประมาณเดือนละ 3 ล้านดอลลาร์อเมริกัน รวมทั้งการขยายขอบเขตการยึดพื้นที่ของขบวนการปะเทดลาว โดยการสนับสนุนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เจ้านูญอุม ฌ จำปาศักดิ์ ยินยอมให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นของฝ่ายเป็นกลาง ทั้งนี้เพราะเจ้าสุวรรณภูมิได้ยื่นคำขาดว่าหากยังไม่เป็นที่ตกลงกันได้ในเรื่องการจัดตั้งรัฐบาลผสมภายในวันที่ 15 มิถุนายน 1962 เจ้าสุวรรณภูมิก็จจะถอนตนจากวงการเมืองและอพยพไปอยู่ปารีส จนกว่าขอเสนอของตนจะได้รับการยอมรับจากเจ้านูญอุม ฌ จำปาศักดิ์ และเจ้าสุภานุวงศ์ ในที่สุดพอวันที่ 4 มิถุนายน 1962 เจ้านุททิตกให้เจ้าสุวรรณภูมิเข้าเฝ้าเพื่อเตรียมการประชุมสามเจ้าลาวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็จัดให้มีขึ้นในวันที่ 7 มิถุนายน 1962 ณ หุงไทหิน เมืองเชียงขวาง เพื่อตกลงรายละเอียดในรูปแบบของรัฐบาล อย่างไรก็ตามในการประชุมครั้งนี้เจ้านูญอุม ฌ จำปาศักดิ์ ได้ถอนตัวออกจากคณะรัฐบาลและกลับไปอยู่สุวรรณเขตตามเดิม จึงสรุปได้ว่าการจัดตั้งคณะรัฐบาลผสมได้ประสบความสำเร็จล้มเหลวลงอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ข้อตกลงในการประชุมจึงเป็นเพียงการตกลงของสองฝ่ายเท่านั้น

²² สุรพล จุลละพราหมณ์, พันตำรวจเอก, ศึกสามเจ้าลาว (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, พ.ศ. 2505), หน้า 372

สภาพเหตุการณ์ภายในหลังสนธิสัญญาเจนีวา ปี 1962

แม้ว่าจะได้มีการตกลงตามสัญญาว่า จะต้องไม่มีการ เพิ่มกำลังทหารของทาง ชาติในราชอาณาจักรลาว รวมทั้งต้องถอนทหารต่างชาติออกไปภายใน 75 วัน แต่ก็ได้ มีการปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวไม่

สหรัฐอเมริกาอ้างว่า เวียดนามเหนือเพิ่งจะขอข้อตกลงตามสัญญาด้วยการ ไททหารประจำการ 6,000 คน คงอยู่ในราชอาณาจักร ในขณะที่เดียวกันจีนคอมมิวนิสต์ และขบวนการปะเทดลาวก็กล่าวหาว่า แม้ว่าจะได้ลงนามยอมรับข้อตกลงแล้ว แต่ก็ยังมีเจ้าหน้าที่ทหารของสหรัฐอเมริกา เช่น PEO (Program Evaluation Office)²⁴ MAAG (Military Assistance Advisory Group), PAG (Police Advisory Group) USOM (United States Operation Mission) คงอยู่ในราชอาณาจักรลาวประมาณ ว่าในปี 1968 มีเจ้าหน้าที่ทหาร อยู่ถึง 3,500 คน²⁵ ส่วนเวียดนามเหนือและ จีนคอมมิวนิสต์นั้น ก็ได้เริ่มสร้างถนนเพื่อผลประโยชน์ของตนในการลำเลียงทหาร และอาวุธ ผ่านไปสู่เวียดนามใต้

รัฐบาลสมมุติใหม่ของราชอาณาจักรลาว ได้รับความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ประเทศ เช่น การสร้างโรงพยาบาลในนครเวียงจันทน์ และสถานีถ่ายทอวิทยุจากสหภาพ-โซเวียต ฝรั่งเศสก็ได้เข้ามาปรับปรุงการโทรศัพท์ ผู้นั้นก็ได้มาให้คำแนะนำทางด้านการ ประปา

²⁴ หน่วยงานนี้ ท้าวภูมิ วงศ์วิจิตร กล่าวหาว่าเป็นหน่วยบัญชาการทหารของ สหรัฐอเมริกา

²⁵ Noam Chomsky, At War with Asia. (Great Britain: Fontana Random House; 1970), p. 156

แต่สถานการณ์ในราชอาณาจักรลาวก็หาได้เกิดขึ้นดังที่โคมินห์กำลังกล่าวไม่ นับตั้งแต่
 ที่การสู้รบในเวียตนามรุนแรงขึ้น และสหรัฐอเมริกาได้มาตั้งฐานทัพของตนในประเทศไทย ใน
 เดือนพฤษภาคม 1962 และไต่ถามค่าเสียงส่งเครื่องอุปโภคบริโภคให้ทางฝ่ายกองทหารของ
 พลตรีทองแดง ซึ่งตั้งมั่นอยู่ที่ทุ่งไหหิน เหตุการณ์นี้มาถูกเปิดเผยอย่างเป็นทางการ เมื่อ เครื่องบิน
 Air American C-123 ถูกยิงตก โดยฝ่ายขบวนการปะเทดลาว เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน
 1962²⁶ ซึ่งเป็นเวลาที่ทหารสหรัฐ ควรจะได้ออกตัวออกจากราชอาณาจักรลาวไปหมดแล้ว
 และไม่ควรจะเข้ามามีส่วนหัวพันในกิจการภายในอันเกี่ยวแก่การเมืองแต่อย่างใดอีก และเพื่อ
 แก้ไขเหตุการณ์นี้ สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐ จึงได้ตกลงมอบเครื่องบินของ Air America
 ให้กับทางฝ่ายเจ้าสุวรรณภูมิ เพื่อให้ใช้เป็นเครื่องบินลำเลียง สำหรับขนส่งไปยังที่ตั้งของ
 พลตรีทองแดง และแม้ว่าจะใช้เครื่องบินสามลำเพียงของราชอาณาจักรลาว แต่กับบินและ
 เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ต้องเป็นชาวอเมริกัน เพราะชาวลาวไม่สามารถใช้เครื่องบินดังกล่าวได้
 ดังนั้นเพื่อเป็นการดึงดูดของทุน สหภาพโซเวียตจึงได้เสนอให้เครื่องบิน LI - 2
 2 เครื่องแก่ราชอาณาจักรลาวทั้งสามฝ่าย ๆ ละ 3 ลำ

จะเห็นได้ว่าแม้สหรัฐอเมริกา จะได้พยายามหาทางแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการ
 กระทบกระเทือนของเงินบาทของคนที่ตาม แต่ก็ได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้นไม่ เพราะปรากฏว่า
 มหาอำนาจก็ยัง คงใจคิมแค้นลาว เป็นเวทีในการแข่งขันกันสร้างดุลแห่งอำนาจระหว่างกันอยู่

จากเหตุการณ์นี้เองทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่ทหารของราชอาณาจักรลาว
 ฝ่ายเป็นกลาง กล่าวคือ พ.อ. เคือน สันนารัฐ ได้นำสมัครพรรคพวกประมาณ 270 คน
 กลับไปร่วมกับฝ่ายขบวนการปะเทดลาว ต่อมา พ.อ. เกสณา วงศ์สุวรรณ รองผู้บัญชาการ

²⁶New China New Agency, Nov. 29, 1962

ทหารฝ่ายเป็นกลาง ซึ่ง เป็นผู้ต้องการที่จะจับตัว พ.อ. เคือน สันนารัฐ ฐานผิดวินัยได้ถูก
 ลอบสังหาร โดยฝ่ายขบวนการปะเทดลาว²⁷ เมื่อต้นปี 1963 จากนั้นพลตรีทองแดง
 สั่งจำกัดเขตอิทธิพลของตนและห้าม พ.อ. เคือน สันนารัฐ และพรรคพวกผ่านเข้ามาในเขต
 กิ่งลาว จุดนี้ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ระหว่างขบวนการปะเทดลาว และกองกำลัง
 ลาวฝ่ายเป็นกลางทวีความตึงเครียดยิ่งขึ้น

ต่อมาในเดือนเมษายน 1963 ท้าวทิม พูลเสนา รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
 ซึ่งสังกัดพรรคแนวลาวยุติการ ก็ถูกลอบสังหาร หลังจากการลอบสังหารต่าง ๆ เหล่านี้
 สถานการณ์ซึ่งตึงเครียดมากก็ระเบิดขึ้นในวันที่ 3 เมษายน 1963 ในการปะทะกันระหว่าง
 กองทหารของขบวนการปะเทดลาว กับกองทหารของพลตรีทองแดง เจ้าสุวรวงศ์ไชยพยายาม
 แก้ไขสถานการณ์ด้วยการไปเจรจาให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิง แต่ก็ไม่ได้ผล เพราะในที่สุดทางฝ่าย
 พลตรีทองแดง กองสูงเสียดกองบัญชาการของตน และย้ายมาอยู่ที่บ้านพาน วิถีเหตุการณ์ทำให้
 สหรัฐอเมริกาต้องยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างเปิดเผยด้วยการเรียกประชุมสภาความมั่นคงแห่ง
 ชาติ และลงมติให้ส่งนายเอเวอเรต แดริแมน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ไปเจรจากับ
 ประธานร่วมของที่ประชุม เพื่อหาทางระงับการต่อสู้ในราชอาณาจักรลาว และให้มีการ
 ปฏิบัติตามสัญญาเห็นว่า ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศก็ได้ร่วมเดินทาง
 ไปยังทุ่งไหหินกับเจ้าสุวรวงศ์ไชย เอกอัครราชทูตสหภาพโซเวียต และ อังกฤษ เมื่อวันที่ 21
 เมษายน 1963 โดยได้เจรจากับมีการหยุดยิงกัน ซึ่งเจ้าสุวรวงศ์ไชยยอมตกลงด้วย แต่
 ปฏิเสธที่จะให้ยูเอ็นของ คณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ ไปตั้งประจำอยู่ ณ ทุ่งไหหิน
 เพื่อตรวจสอบการหยุดยิง โดยอ้างว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องภายใน

²⁷Dommen, op. cit., p. 246

อย่างไรก็ตามหลังจากที่คณะของเจ้าสุวรวงศาเดินทาง กลับมา เวียงจันทน์แล้ว ทางฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็เริ่มเปิดการ โจมตีฝ่ายพลตรีกอง เลออีก ทั้งนี้จึง เป็นที่ เห็นได้ชัดว่า สนธิสัญญาเจนีวาและกลไกที่มีหน้าที่ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าว ได้ประสบความสำเร็จ ความล้มเหลว

หากจะวิเคราะห์ เหตุการณ์หลังจากการ เจรจาสงบศึกและประกาศความเป็น กลางของราชอาณาจักรลาวภายใน 1 ปี นับตั้งแต่การประชุมเจนีวา ปี 1961 - 1962 แล้วน่าจะพิจารณาได้ว่า เนื่องจากกองกำลัง ของต่างชาติยังคงให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายที่เป็นพวก ของตนเอง ทำให้ทั้งหมดยังคงมีความสามารถที่จะสู้รบกันต่อไปได้โดย ไร้เหตุขีปนาวุธและเครื่องอุปโภค บริโภคที่ตนได้รับมาทำการสู้รบกันเอง ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการ ไร้กำลังกันรุนแรงยิ่งขึ้น คือ ความไม่พอใจในหมู่ผู้นำทาง การ เมืองของ ราชอาณาจักรลาวด้วยกันเอง เพราะนับตั้งแต่ที่ได้มี การจัดตั้งรัฐบาลผสมเป็นครั้งแรก ทางฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์ก็พยายามอย่างยิ่งที่จะยึดตำแหน่งสำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาลไว้ แต่ก็ได้รับการขัดขวางจากเจ้าสุวรวงศา ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ เจ้าสุภานุวงศ์ ในที่สุดก็ไม่ได้ความร่วมมือในการจัดตั้งรัฐบาลผสมตามที่ได้ตกลงกันไว้²⁸

ความแตกแยกในคณะรัฐบาล

นับตั้งแต่ได้มีการจัดตั้ง คณะรัฐบาลผสมชั่วคราวขึ้นตามข้อตกลงบูริค ซึ่งได้รับการรับรองโดยที่ประชุม 14 ชาติ ที่เจนีวานั้น นับได้ว่าเป็นความพยายามของนานาชาติที่จะยุติปัญหาการสู้รบในราชอาณาจักรลาว แต่ในหมู่ผู้นำการ เมืองของ ราชอาณาจักรลาวเอง ดูประหนึ่งว่ายังคงไม่มีความพอใจต่อกันด้วยการถือกันกันเอง เช่น ความไม่พอใจของ เจ้า

²⁸Paul F. Langer, "Laos Preparing for a Settlement in Viet Nam", Asian Survey, January, 1960 Vol. 9. p. 70

สุภาววงศ์คือเจ้าสุววรรณมา ความแตกแยกในฝ่ายเป็นกลาง ระหว่างพลตรีกงแล กับ พ.อ. เคื่อน สันนารัฐ รวมทั้งความไม่สามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุม ระหว่างประเทศ ในที่สุดเจ้าสุภาววงศ์ก็ถอนตัวออกจากคณะรัฐบาลกลับไปอยู่ที่ตั้งของตนที่ แขวงง่าเหนือ

เจ้าสุววรรณมาและเจ้าสุภาววงศ์ยังคงยืนยันที่จะคงรัฐบาลผสมตามที่ได้ตกลงกันไว้ และตกลงกันว่าจะย้ายคณะรัฐบาลจากเวียงจันทน์มาอยู่ที่หลวงพระบาง หลังจากที่ได้ปรับปรุงให้หลวงพระบาง เป็นเขตกลาง ตามที่ได้ตกลงกันไว้เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 1963 และเจ้าสุภาววงศ์กับ คณะรัฐบาลจะเดินทางไปนครหลวงพระบาง โดยเร็วที่สุดหลังจากที่ได้มีการ ประกันความปลอดภัยพอสมควร

แต่ก่อนที่จะได้มีการประสานความร่วมมือกันตามที่ได้ตกลงกันไว้ข้างต้น ทาง ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ได้ร่างข้อเสนอโครงการปฏิบัติการ (Action Programme) ในการประชุมใหญ่ ครั้งที่ 2 ของพรรคแนวลาวยุติวัติ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 1964 โดยมี วัตถุประสงค์เช่นเดียวกันโดยการทางการเมืองของรัฐบาลผสม ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ทาง ด้านต่างประเทศนอกจากจะใจหลักบัญชีแล้ว ยังมีโครงการต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกัน อีกด้วย ²⁹

หลังจากนั้นอีก 1 สัปดาห์ จึงได้มีการพบปะเพื่อปรึกษาหารือกันระหว่างผู้นำ ทั้ง 3 ฝ่าย คือ

ฝ่ายเป็นกลาง มี เจ้าสุววรรณมา และท้าวเพ็ง พงศ์สวรรค์ เป็นผู้แทน

²⁹ Department of External Affairs, op. cit., pp. 137-

ฝ่ายขวา มี พลตรีภูมิ หน่อสวรรค์ และท้าวเหลื่อม อินทร์เจียงใหม่ เป็น
ผู้แทน

ฝ่ายซ้าย มี เจ้าสุภานุวงศ์ และ พญาภูมิ วงศ์จิตร เป็นผู้แทน
ผู้แทนทั้งหมดนี้ได้มาร่วมประชุมกันที่ทุ่งไทริน เมื่อวันที่ 17 เมษายน 1964 เพื่อหาจุดทาง
ในการจัดตั้งรัฐบาลผสม และประกาศว่าเมืองหลวงพระบาง เป็นเขตปลอดทหาร และเป็น
กลาง เพื่อให้เป็นที่ตั้งของคณะรัฐบาล แต่ปรากฏว่าการประชุมนี้กลับต้องประสบความล้มเหลว
เพราะไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้ ในปัญหาการเมืองภายในประเทศ³⁰

ความล้มเหลวของการ เมืองภายในราชอาณาจักรลาว

เมื่อไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้ ในที่สุดคณะนายทหารฝ่ายขวาก็ได้ก่อการ
ปฏิวัติขึ้น โดยการนำของพลจัตวาภูประสิทธิ์ อภัย และพลจัตวาสีโห ลานพุดชุก เมื่อวันที่
19 เมษายน 1964³¹ คณะปฏิวัติอันมี พลจัตวาภูประสิทธิ์ อภัย เป็นประธาน
พลจัตวาสีโห ลานพุดชุก เป็นรองประธาน ประกอบด้วยคณะนายทหารฝ่ายขวาของลาว
จำนวน 76 คน แต่ไม่ปรากฏว่ามีชื่อของ พลตรีภูมิ หน่อสวรรค์ หัวหน้าฝ่ายขวารวมอยู่
ในขบวนการปฏิวัติแต่อย่างใด ซึ่งคาดว่าคณะปฏิวัติมีจุดประสงค์อยู่ 2 ประการ คือ

³⁰ ศิริ ทองวิบูลย์ นาวาอากาศตรี "ราชอาณาจักรลาว" (วิทยานิพนธ์
เสนอโรงเรียนรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2511), หน้า 73.

³¹ J.R.E. Waddell, An Introduction to Southeast Asian
Politics (Sydney: John Wiley and Sons, 1972), p. 46

1. บังคับมิให้เจ้าสุวรรณหูมาหันไปเข้าข้างฝ่ายชาย ³²
2. เพื่อจำกัดอำนาจของพลตรีภูมิ หน่อสวรรค์ ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าจะเป็น
ผลสำเร็จได้ในระยะยาว ³³

เจ้าสุวรรณหูมาได้นัดลงผ่านสถานวิทยุกระจายเสียงนครเวียงจันทน์ว่า ตนได้
ทำความเข้าใจกับคณะปฏิวัติแล้ว และยอมรับว่านับตั้งแต่ที่ได้รับจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น เมื่อวันที่
24 มิถุนายน 1962 จนกระทั่งถึงเวลาที่ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในราชอาณาจักรลาวก็มีได้กระ-
เทืองตีขึ้นเลย เพราะความแตกแยกกันในระหว่างลาวทั้งสามฝ่าย ก็ยังคงมีอยู่ดังที่เห็นได้ชัด
เมื่อการเจรจา วันที่ 16 เมษายน 1964 เจ้าสุวรรณหูมากล่าวว่าได้เคยพูดอยู่เสมอว่า
หากตนไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ก็จะขอออกจากตำแหน่ง เพื่อให้โอกาสบุคคล
อื่นพยายามต่อไป ดังนั้น เมื่อคณะกรรมการสามารถทำการโค่นล้มรัฐบาลลงได้ เจ้าสุวรรณหูมา
ซึ่งได้ทำความเข้าใจกับหัวหน้าคณะกรรมการปฏิวัติแล้ว ก็ขอออกจากตำแหน่งทั้งปวง และขอ
มอบอำนาจให้แก่คณะกรรมการปฏิวัติเพื่อรักษาความสงบในประเทศ

ทางฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์ ได้เรียกร้องให้พลตรีทองแดง ร่วมมือกับฝ่ายขบวนการ
ปะเทดลาว เพื่อปราบปรามคณะปฏิวัติ และในเวลาเดียวกันก็โจมตีว่าการปฏิวัติครั้งนี้เป็นแผน
จักรวรรดินิยมสมัยใหม่ของสหรัฐอเมริกา เพื่อต้องการปลุกปั่นสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาว
ให้รบพุ่งกันเอง แต่ขอเสนอของเจ้าสุภานุวงศ์ได้รับการปฏิเสธจากพลตรีทองแดง เนื่องจาก
2 วัน หลังจากนั้น พลตรีทองแดงก็มีหนังสือถึงเจ้าสุวรรณหูมาแจ้งว่าตนและกองกำลังประมาณ
5,000 คน ยังคงสนับสนุนเจ้าสุวรรณหูมาอยู่

³² จาก Bangkok Post, May 7, 1964 ทางฝ่ายคณะกรรมการเข้าใจว่า
เจ้าสุวรรณหูมาจะสนับสนุนกองกำลังฝ่ายชายให้โค่นล้มกองกำลังฝ่ายขวา

³³ Waddell, Loc. cit.)

วิธีปฏิบัติทางการทูตของต่างประเทศต่อการปฏิวัติ

ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกา เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำราชอาณาจักรลาว ขณะนั้นคือนายเลียวนาร์ต อังเกอร์ (Leonard Unger) ซึ่งอยู่ในระหว่างการเดินทางไปไซ่ง่อน เพื่อพบปะกับนายทีน รัสค์ (Dean Rusk) ได้รีบเดินทางกลับมานครเวียงจันทน์ และได้เข้าพบปะเพื่อเจรจากับหัวหน้าคณะปฏิวัติเพื่อยืนยันว่า สหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติครั้งนี้ และขอให้คณะปฏิวัติคืนอำนาจการปกครองให้กับเจ้าสุวรรณภูมาเสียบ เพื่อราชอาณาจักรลาวจะได้คืนสู่สถานะเดิมตามข้อตกลงเงินว่า นอกจากนี้ คณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศก็ประกาศไม่รับรองคณะปฏิวัติด้วย³⁴

นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว นานาชาติก็ได้ใช้วิธีทางการทูตเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้คณะปฏิวัติคืนอำนาจให้เจ้าสุวรรณภูมา กล่าวคือ นายวิลเลียม บันดี (William Bundy) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ญุฑฑอังกฤษ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส และเอกอัครราชทูตออสเตรียได้เข้าพบพลจัตวา กุประสิทธิ์ อภัย และพลจัตวา สีสื่อ ลานพุทธกุล เพื่อยืนยันนโยบายของประเทศตนว่าจะยังคงสนับสนุนเจ้าสุวรรณภูมา ในฐานะหัวหน้าของรัฐบาลผสมอยู่ และคงก็ปรารถนาจะเห็นสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาว กลับคืนสู่สภาวะเดิมก่อนการปฏิวัติ

ในที่สุด หลังจากที่ถูกบีบบังคับโดยวิธีทางการทูตจากนานาประเทศ ซึ่งอ้างว่ายังคงสนับสนุนรัฐบาลของเจ้าสุวรรณภูมาอยู่ และจะไม่รับรองคณะปฏิวัติแล้ว พลจัตวา กุประสิทธิ์ อภัย และพลจัตวา สีสื่อ ลานพุทธกุล จึงยินยอมคืนอำนาจให้เจ้าสุวรรณภูมาเป็น

³⁴ Dommen, op. cit., pp. 260-267

นายกรัฐมนตรีต่อไป เมื่อวันที่ 23 เมษายน 1964 แท้ก็ให้เรียกกรองให้เจ้าสุวรรณาภิรมย์ปรับปรุงคณะรัฐบาลเสียใหม่ โดยเพิ่มจำนวนรัฐมนตรีขึ้นอีก แต่เรื่องนี้เจ้าสุวรรณาภิรมย์ก็ไม่สามารถให้คำตอบได้เอง เนื่องจากความตกลงใจ ๆ อันเกี่ยวกับรัฐบาลของราชอาณาจักรลาวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งสามฝ่าย ดังนั้นพอวันที่ 25 เมษายน 1964 เจ้าสุวรรณาภิรมย์จึงเรียกประชุมคณะรัฐบาล เพื่อให้ลงมติในข้อเสนอของคณะปฏิวัติแต่ก็ไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้ เนื่องจากการคัดค้านของฝ่ายซ้าย ในขณะที่เดียวกับที่กำลังมีการดำเนินการเจรจาเพื่อพิจารณาข้อเสนอของฝ่ายปฏิวัตินี้ ฝ่ายขบวนการประเทศลาวก็ถือโอกาสเข้าโจมตีที่หังของกองกำลังฝ่ายขวาที่ภูเขาพูซาน หุ่งโทหิน และที่เมืองพาน ซึ่งเป็นที่ตั้งกองกำลังของฝ่ายเป็นกลาง ผลปรากฏว่า ฝ่ายขบวนการประเทศลาวสามารถขยายเขตยึดครองได้มากขึ้น

การใช้กำลังของฝ่ายขบวนการประเทศลาวได้รับการโจมตีคัดค้านจากประธานร่วมของที่ประชุม เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 1964 โดยให้มีหนังสือถึงผู้นำของลาวทั้งสามฝ่าย และถึงประเทศที่เคยเข้าร่วมประชุมที่กรุงเจนีวาในปี 1962 เพื่อแสดงความเสียใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการปฏิวัติล้มล้างอำนาจของรัฐบาลสม และโค่นอำนาจฝ่ายที่ได้ละเมิดข้อตกลงเจนีวา 1962 ด้วย

ทางฝ่ายเจ้าสุวรรณาภิรมย์ได้พยายามที่จะแก้ไขเหตุการณ์ด้วยการส่งวิทยุโทรเลขไปถึงเจ้าสุภานุวงศ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 1964 เพื่อให้ยุติการกระทำดังกล่าวโดยขอให้เห็นถึงความสงบสุขของชาติ แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบแต่อย่างใด ในที่สุดพลตรีภูมิ หน่อสุวรรณก็ได้ปราศรัยผ่านทางวิทยุกระจายเสียงเวียงจันทน์ว่า แม้ว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือจากขบวนการประเทศลาว แต่ฝ่ายขวาและฝ่ายเป็นกลางก็จะร่วมกันปรับปรุงรัฐบาล โดยเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีฝ่ายเป็นกลาง แต่มีความโน้มเอียงไปทางก้านซ้ายบางนาย และแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศแทนท้าวกีม พลเสนา ซึ่งถูกลอบสังหาร ตั้งคนแทนเจ้าสุภานุวงศ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการเกษตรกรรม แต่งตั้งคนแทน

พญาภูมิ วงศ์วิจิตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงประชาสัมพันธ์ ซึ่งไปอยู่ที่ตั้งไขกว่าปีแล้ว (แต่ก็ประมาณต่อไปว่าการแต่งตั้งนี้ทำให้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น จนกว่าทั้งสองจะกลับมาปฏิบัติหน้าที่ที่เวียงจันทน์ รวมทั้งจะได้พิจารณาถึงวิธีต่าง ๆ ในการที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น)³⁵

แม้ว่าคณะรัฐบาลสมจะโค่นล้มเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตั้งเดิม แต่ก็ทำได้ทำให้การเมืองของราชอาณาจักรลาวกลับคืนสู่ความสงบได้ ทั้งนี้ เพราะต่อมาก็ได้เกิดความขัดแย้งในระหว่างผู้นำขบวนการปฏิวัติด้วยกัน คือ พลจัตวาบุประสิทธิ์ อภัย และ พลจัตวาสีโห ลานพุกกุล โทบมีพลตรีภูมิ หน่อสุวรรณ ให้การสนับสนุน แม้ว่าเจ้าสุวรรณหงษาจะได้พยายามไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันโดยสันติ แต่ไม่ได้ผล เพราะปรากฏว่าทางฝ่าย พลตรีภูมิ หน่อสุวรรณ และ พลจัตวาสีโห ลานพุกกุล โคน้ำกองกำลังเข้ายึดกรุงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 1965³⁶ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกาไม่ให้ความช่วยเหลือแก่พลตรีภูมิ หน่อสุวรรณ ต่อไปแล้ว เพราะมีหลักฐานปรากฏความทุจริตของพลตรีภูมิ หน่อสุวรรณ กับบริษัท Soginex เมื่อขาดการสนับสนุนจากทุกฝ่าย และไม่สามารถยึดกรุงเวียงจันทน์ได้ พลตรีภูมิ หน่อสุวรรณ จึงขอลี้ภัยมาอยู่ในประเทศไทย³⁷

ต่อมาในวันที่ 18 กรกฎาคม 1965 รัฐบาลลาวจึงได้ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น เพื่อจัดตั้งรัฐบาลในสมยุคใหม่ แต่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้ปฏิเสธที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยอ้างว่าการกระทำของรัฐบาลไม่ชอบด้วยกฎหมายและขอตกลงเงินว่า

³⁵ประสัดดี บันยารชุนะ, ประสัดดีวิจารณ์ชาวโลก II (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมศาสตร์, 2507), หน้า 45-110

³⁶Langer, op. cit., p. 70

³⁷Waddell, op. cit., pp. 46-47

ดังนั้นจึงมีเพียงฝ่ายขวาและฝ่ายเป็นกลางเท่านั้น แต่ถึงแม้ฝ่ายขวาจะเป็นฝ่ายมีชัยในการเลือกตั้งคือได้คะแนนเสียงถึง 2 ใน 3 แต่ฝ่ายขวาก็ยังคงสนับสนุนเป็นกลาง คือ เจ้าสุวรวงศ์ญาณอยู่ โดยสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้แก่แต่งตั้งให้ท้าวเหลี่ยน อินทรี เชียงใหม่ ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีสืบแทน พลตรี ภูมิ หน่อสุวรรณศรี ส่วนตำแหน่งต่าง ๆ ของขบวนการปะเทดลาวก็ยังให้คงไว้ตามเดิม³⁸

วิกฤตการณ์ก่อนการเลือกตั้ง

เหตุการณ์ที่เมืองคังไซ เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน เจ้าสุวรวงศ์ญาณได้ขอร้องให้สหรัฐอเมริกาส่งเครื่องบินลาดตระเวนสำรวจในเขตทางเหนือ ซึ่งเป็นที่คังทางทหารของฝ่ายขบวนการปะเทดลาว แต่เมื่อเครื่องบินดังกล่าวถูกยิงตกและนักบินถูกจับได้ ทางฝ่ายเจ้าสุวรวงศ์ญาณกลับออกแถลงการณ์ปฏิเสธ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 1964³⁹ ว่า ไม่เคยขอร้องให้สหรัฐอเมริกาส่งเครื่องบินไปในแถบนั้น และได้ประกาศห้ามสหรัฐอเมริกาส่งเครื่องบินตรวจการและเครื่องบินรบเข้าไปในบริเวณดังกล่าวอีก แต่ทางฝ่ายพลตรีกองแกลกลับขอร้องให้สหรัฐอเมริกาปฏิบัติภารกิจต่อไป และขอให้ช่วยตั้งระเบิดที่คังของขบวนการปะเทดลาวให้ด้วย และในที่สุดเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 1964 เจ้าสุวรวงศ์ญาณก็ได้ขอร้องให้เครื่องบินของสหรัฐอเมริกาออกปฏิบัติภารกิจ⁴⁰ ทางฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์จึงได้โจมตีปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกาในหนังสือพิมพ์ "ประชาชนมักกิง"

³⁸ ศิริ ทองวิบูลย์, น.ศ. เรื่องเดิม., หน้า 24

³⁹ คึกฤทธิ ปราโมช, น.ร.ว. อเมริกาในเอเชียอาคเนย์ (พระนคร: อักษรบริการ, 2507) หน้า 310

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

ในวันที่ 10 มิถุนายน 1964 ว่า หากสหรัฐอเมริกาเกี่ยวข้องกับทางทหารในราชอาณาจักรลาวมากกว่านี้แล้ว จะต้องได้รับการโจมตีตอบโต้ทันที และได้แถลงการณ์ต่อมาว่า สงครามในราชอาณาจักรลาวอาจขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง⁴¹ ซึ่งอันนี้ย่อมแสดงว่าหากสหรัฐอเมริกายังไม่ยอมยุติปฏิบัติการดำเดี่ยวและลาดตระเวนให้ฝ่ายรัฐบาลแล้ว จีนคอมมิวนิสต์ก็จะได้ส่งเครื่องบินและอาวุธยุทโธปกรณ์ เข้าช่วยฝ่ายชนวนการปะทะลาวด้วย ไปแล่นคั้งเป็นชาติหนึ่งในคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ จึงได้เสนอให้มีการประชุมระหว่างชาติ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ โดยมี อังกฤษ สหภาพโซเวียต คานาดา และอินเดีย รวมทั้งไปแล่นคั้ง แต่ก็ได้เชิญฝ่ายคู่กรณีเข้าร่วมประชุมด้วย ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนคอมมิวนิสต์

ทางคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศได้ส่งรายงานเหตุการณ์สถานการณ์ภายในประเทศลาวไปยังประธานร่วมของที่ประชุมเจนีวาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 1964 โดยได้บรรยายถึงสถานการณ์ทั่ว ๆ ไปภายหลังจากการประชุม และการเจรจาระหว่างเจ้าสุภานุวงศ์กับเจ้าสุวรรณภูมิ การรวมตัวกันของฝ่ายขวาและฝ่ายเป็นกลางที่น่าสังเกตคือ ไม่ได้ออกมาเลยว่าการปฏิวัติเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 เมษายน 1964

เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ทุ่งไหหิน ซึ่งคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศได้ไปประจำอยู่นั้น คณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศกล่าวว่าได้มีการระดมยิงกันในระหว่างสองฝ่ายโดยฝ่ายชนวนการปะทะลาวเริ่มต้นยิงก่อน ในการสอบสวนครั้งนี้ คณะกรรมการระหว่างประเทศได้ตั้งข้อสังเกตว่า มีพวกเวียดมินท์เข้าร่วมรบอยู่กับฝ่ายชนวนการปะทะลาวด้วย

⁴¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 314

⁴² Department of External Affairs, op. cit., pp.144-147

พอดังวันที่ 26 กรกฎาคม 1964 รัฐบาลสหภาพโซเวียตจึงยื่นข้อเสนอว่า เนื่องด้วยรัฐบาลสหภาพโซเวียตได้สังเกตเห็นว่าสถานการณ์ในราชอาณาจักรลาวกำลังเสื่อมโทรมลงทุกที ดังนั้นในฐานะที่สหภาพโซเวียตเป็นประชาชนร่วมในที่ประชุม 14 ชาติที่เจนีวา จึงขอเรียกร้องให้มีการประชุมขึ้นอีก เพื่อพิจารณาข้อเสนอ ดังนี้.-

ได้มีประเทศต่าง ๆ ที่ลงนามในข้อตกลงเจนีวา 14 ชาติ บางประเทศได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของราชอาณาจักรลาวอันถือเป็นการขัดต่อข้อตกลงเจนีวาเกี่ยวกับเอกราช และความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว

สหภาพโซเวียตเสนอกล่าวหาสหรัฐอเมริกาโดยตรงว่า สหรัฐอเมริกายังคงให้มีทหารและองค์การต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์การทางทหารโดยตรงหรือเป็นองค์การกึ่งทหาร ตลอดจนบริการต่าง ๆ ให้คงอยู่ในราชอาณาจักรลาว และให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายขวา ซึ่งสหภาพโซเวียตเสียดายเรียกว่า ฝ่ายปฏิวัติฯ แห่งประเทศนั้น และด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ฝ่ายปฏิวัตินี้ก็ได้ทำรัฐประหารขึ้นในกรุงเวียงจันทน์ เมื่อเดือนเมษายน ทำให้เกิดสถานการณ์อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้รัฐบาลสมของราชอาณาจักรลาวหมดความสามารถที่จะบริหารกิจการของประเทศต่อไป ทั้งที่รัฐบาลสมของราชอาณาจักรลาวก็ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์โดยตรงที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงของกรุงเจนีวา ดังนั้นเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น และรัฐบาลสมไม่สามารถบริหารประเทศได้เต็มที่ต่อไปแล้ว ก็เท่ากับว่าทำให้ข้อตกลงเจนีวาล้มเหลวไปโดยสิ้นเชิง

นอกจากนั้นสหภาพโซเวียตยังได้แถลงว่า ได้เคยขอร้องให้สหรัฐอเมริกายุติการเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของราชอาณาจักรลาวซึ่งถือเป็นการละเมิดข้อตกลงเจนีวา แต่ก็ไม่สัมฤทธิ์ผล สหภาพโซเวียตจึงเสนอให้มีการประชุม 14 ชาติ ในเดือนสิงหาคม 1964 เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับราชอาณาจักรลาว และหาทางที่จะประกันความตกลงกันโดยสันติในราชอาณาจักรลาวต่อไปตามข้อตกลงปี 1962 ทั้งนี้

โดยจะเปิดประชุมที่เจนีวาหรือที่อื่น ๆ ก็ได้ แต่สหภาพโซเวียตจะพยายามอย่างเต็มที่ใน
อันที่จะทำให้การประชุมนี้เป็นผลสำเร็จเรียบร้อยขึ้นมา หากประเทศอื่นปฏิเสธไม่เห็นด้วย
กับการประชุมนี้แล้ว สหภาพโซเวียตก็อาจจะพิจารณาฐานะของคนเสียใหม่ คืออาจถอนตัว
ออกจากการประชุม เป็นประธานร่วมของที่ประชุมก็ได้

ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่มีปฏิกริยาตอบโต้ข้อเสนอของสหภาพโซเวียต ว่า

ก่อนที่สหรัฐอเมริกาคจะเข้าร่วมประชุมด้วยนั้น ทุกฝ่ายจะต้องยอมรับเสีย
ก่อนว่า เจ้าสุวรรรถัญญา เป็นนายกรัฐมนตรีที่ถูกตามกฎหมายอย่างแท้จริง

ขบวนการปะเทดลาวจะต้องถอนกลับไปสู่เขตต่าง ๆ ณ ที่ตั้งเดิมของจน
หมกสิน

ข้อเสนอดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาเท่ากับเป็นการปฏิเสธที่จะไม่ไปร่วมประชุม
เพราะเงื่อนไขทั้งสองของสหรัฐอเมริกายกที่จะได้รับการยอมรับจากฝ่ายซ้ายเพราะเท่ากับ
เป็นการสูญเสียสิทธิทางการเมือง ตามข้อ และเท่ากับเป็นการพ่ายแพ้ทางการทหาร
ตามข้อ 2⁴³

เมื่อสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ ก็ยังคงมีการรบพุ่งกันต่อไปในราชอาณาจักรลาว
ซึ่งนับวันก็ได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากมหาอำนาจไม่ยอมให้เกิดการได้เปรียบ เสียเปรียบ
ในระหว่างกัน

43 คีตกฤษี ปราโมช, ม.ร.ว. เรื่องเดิม, หน้า 321-327

การแสวงหาความตกลงร่วมกัน

แม้ว่าทางฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์จะได้เสนอให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีที่ปารีส ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 1964 แต่ก็ไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้ในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากผู้เข้าร่วมประชุมต่างก็โกรธกันเสียก่อน⁴⁴

ในระหว่างปี 1965-1966 เป็นระยะเวลาแห่งการใช้กำลังระหว่าง ฝ่ายขบวนการปะเทดลาว และฝ่ายกองกำลังแห่งชาติในหมู่บ้านทหารของฝ่ายรัฐบาลเกิดความขัดแย้งกัน จนในที่สุดในปี 1966 วันที่ 15 พฤศจิกายน 1966 พลตรีกองแดง ได้ขอลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารฝ่ายเป็นกลาง และเดินทางไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส เป็นการวางมือจากเรื่องการเมืองแต่บัดนั้น

ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 1966 เจ้าสุวรวงษ์มาโตส่งโทรเลขเชิญฝ่าย ขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจะได้จัดให้มีขึ้นในวันที่ 1 มกราคม 1967⁴⁵ แต่ทางฝ่ายเจ้าสุภานุวงศ์ก็ได้ออกแถลงการณ์ต่อต้านการเลือกตั้งครั้งนี้⁴⁶

⁴⁴ Dommen, op. cit., p.278

⁴⁵ Department of External Affairs, op. cit., p.164

⁴⁶ Paul F. Langer and Joseph J. Azsloff, North Veit Nam and the Pathet Lao: Partners in the Struggle for Laos (Massachusetts: Harvard University Press, 1970) p. 90

แม้ว่าทางฝ่ายรัฐบาลผสม ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายขวา จะได้ร่วมกันพยายาม เรียกร้องให้ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมในการบริหารประเทศด้วย แต่ก็ปราศจากผล ทางฝ่ายขบวนการปะเทดลาวกลับกระทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลยิ่งขึ้น โดยร่วมกับฝ่ายเวียค-นามเหนือ ซึ่งเพิ่มกำลังของตนขึ้นเรื่อย ๆ จากปี 1962 ในสถิติที่แถลงถึงจำนวนทหาร เวียคนามเหนือที่ถอนออกจากดินแดนอาณาจักรลาวมีจำนวนเพียง 40 คน แต่เดือนเมษายน 1968 จำนวนทหารเวียคนามเหนือที่ปฏิบัติการอยู่ในราชอาณาจักรลาว มีจำนวนถึง 40,000 คน⁴⁷

ในเดือนพฤศจิกายน 1968 ทางฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ได้เสนอโครงการ ทางการเมือง 12 ประการ ในการประชุมใหญ่ของพรรคแนวดาวรักชาติ ครั้งที่ 3 เป็นการเน้นโครงการปฏิบัติการของพรรค

ทางฝ่ายเจ้าสุวรรณหงษ์ ได้แถลงต่อที่ประชุมสภาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 1969 ว่า สงครามอันยืดเยื้อในลาวปัจจุบันนี้เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศที่เซ็น สัญญาเมื่อปี 1962 ประเทศหนึ่งไม่มีความนับถือในลายเซ็นของตน โดยยึดถือเอาว่าราชอาณาจักรลาวเป็นเมืองขึ้น และแผ่ขยายสิทธิการปกครองของตน อย่างไรก็ตามรัฐบาล แห่งราชอาณาจักรลาวมีความมั่นใจอยู่เสมอว่า ประชาชนลาวจะไม่ยอมรับนับถือในระบอบ การปกครองใด ๆ ที่ตนไม่นิยมและขัดต่อประเพณีอันดีงามของประชาชนลาว⁴⁸ เมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 1969 สภาแห่งชาติได้พิจารณาสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในราชอาณาจักรลาว นั้น ว่า

⁴⁷Department of External Affairs; op. cit., p. 151

และ p. 173

⁴⁸Langer, op. cit., p. 69.

- รัฐบาลผสมชั่วคราวสามฝ่าย ซึ่งได้ตกลงกันเมื่อปี 1962 ตามข้อตกลงที่
 ญุริค ในปัจจุบันคงเหลือเพียงสองฝ่าย ฝ่ายที่สามคือขบวนการปะเทดลาว - ได้ตั้ง
 ตนเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายรัฐบาล ซึ่งถือเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ต่อการสร้างความสามัคคีใน
 ชาติ และการสร้างเอกภาพแห่งชาติ ดังนั้นการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่ายในราชอาณาจักร
 ลาวจึงถือว่าไม่สัมฤทธิ์ผล

- ความสงบในประเทศไม่มีก่อให้เกิดอันตรายแก่ชาติ

- การแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาวประสบกับความยุ่งยาก เพราะว่าปัญหานี้เกี่ยว
 ข้องกับอีก 13 ชาติ ซึ่งได้ลงนามร่วมกันรับรองปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของราช
 อาณาจักรลาว ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทั้ง 13 ชาติ ที่จะหาวิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่าง
 ใดเพื่อแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาว และการที่ปัญหาราชาอาณาจักรลาวไม่สามารถแก้ไข
 ได้โดยองค์การสหประชาชาติ ก็เพราะทั้งเวียดนามเหนือและฝ่ายขบวนการปะเทดลาว
 ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ

คณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้ผลก็เพราะ
 ขาดทศนะและความร่วมมือ รวมทั้งความจริงใจในการปฏิบัติงาน ขบวนการปะเทดลาว
 เองก็ไม่ได้ให้ความเคารพต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการควบคุมระหว่างประเทศ

ดังนั้นสภาแห่งชาติจึงมีมติให้เจ้าสุวรรณหงษ์ ในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาลผสม
 มีหน้าที่ในการแสวงหาความร่วมมือในระหว่างลาวทั้งสองกลุ่ม และพยายามติดต่อกับ
 ประเทศ ที่ร่วมลงนามในสัญญาเจนีวา 1962 ในกรณีที่มีการละเมิดหรือข่มขู่ว่าจะละเมิด
 อำนวย อธิปไตย เอกภาพ ความเป็นกลาง เอกภาพและผืนแผ่นดินของราชอาณาจักรลาว
 รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรลาวและประเทศภาคีจะจัดการปรึกษาหารือหาวิธีการที่จำเป็นเพื่อ
 ประกันการปฏิบัติตามหลักการ และข้อกำหนดของปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว และ

ขอให้เวียดนามเหนือยุติการรุกราน และขอให้แยกปัญหาราชอาณาจักรลาวออกจากปัญหาเวียดนาม เพราะปัญหาราชอาณาจักรลาวได้สิ้นสุดลงแล้วโดยนัยแห่งปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว ณ กรุงเจนีวา 1962 รวมทั้งขอให้ทุกประเทศที่เกี่ยวข้องร่วมแก้ไขปัญหาราชอาณาจักรลาวก่อนปัญหาเวียดนาม⁴⁹

ในระหว่างที่มีได้มีการเจรจากันเป็นทางการ เนื่องจากฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้ปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือตลอดมา นั้น กองกำลังของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ยึดครองพื้นที่ได้มากขึ้นเรื่อย ๆ จนเมื่ออยู่ในฐานะที่ได้เปรียบจึงได้เสนอแผนสันติภาพ 5 ข้อ ต่อเจ้าสุวรณภุมมา เมื่อเดือนมีนาคม 1970 ดังต่อไปนี้

1. ขอให้ทุกประเทศเคารพอธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง เอกภาพ และบูรณภาพแห่งดินแดนของราชอาณาจักรลาวตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของลาว ณ กรุงเจนีวา 1962 สหรัฐอเมริกาจะหยุดยั้งการขยายขอบเขตสงครามยุติการโจมตีที่ทิ้งระเบิดโดยสิ้นเชิง ท้องถนนที่ปรักงาย กำลังทหาร อาวุธและยุทธสัมภาระออกจากดินแดนราชอาณาจักรลาวทั้งหมด ยุติการใช้ฐานทัพในประเทศไทย และทหารรับจ้างจากประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะรุกรานราชอาณาจักรลาว สหรัฐอเมริกาต้องยุติการใช้ดินแดนราชอาณาจักรลาว เพื่อแทรกแซงและรุกรานประเทศอื่น

2. ตามปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว ณ กรุงเจนีวา 1962 ราชอาณาจักรลาวจะไม่เข้าร่วมกลุ่มทหารกับประเทศอื่น ไม่อนุญาตให้ประเทศอื่นมีฐานทัพ กำลังทหาร และเจ้าหน้าที่ทหารในดินแดนของตน ราชอาณาจักรลาวจะดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อให้มีสันติภาพและมั่นคงเป็นกลาง เสริมสร้างความสัมพันธ์กับทุก

⁴⁹ กรมประมวลข่าวกลาง, จากสรุปข่าววิทยุต่างประเทศ, วันที่ 30 พฤษภาคม 2512 หน้า 4 และ วันที่ 3 มิถุนายน 2512 หน้า 5-7

ประเทศตามหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และยอมรับความช่วยเหลือที่ปราศจากเงื่อนไขทางการเมือง เมืองของประเทศอื่นในอินโดจีน ราชอาณาจักรลาวจะสร้างความสัมพันธ์ฐานมิตรและเพื่อนบ้านที่ค้ำประกันแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติหาประการ และหลักการข้อตกลงเงินว่า 1954 เกี่ยวกับปัญหาอินโดจีน และปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของราชอาณาจักรลาว ณ กรุงเจนีวา 1962 ที่ราชอาณาจักรลาวมีต่อเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ ราชอาณาจักรลาวจะเคารพต่อเอกราช อธิปไตย เอกภาพ และบูรณภาพแห่งดินแดนต่อกัมพูชา ราชอาณาจักรลาวจะเคารพต่อเอกราช อธิปไตย ความเป็นกลาง และบูรณภาพแห่งดินแดนตามทรมแดนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3. เคารพต่อมัตติงก์ จักการ เลือกตั้งทั่วไปโดยเสรีและประชาธิปไตยเพื่อเลือกตั้งสภาแห่งชาติ และเพื่อจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติ ซึ่งเป็นตัวแทนแท้จริงของประชาชนลาว และเพื่อสร้างสรรราชอาณาจักรลาวให้มีสันติภาพ เอกภาพ ความเป็นกลาง ประชาธิปไตย เอกภาพ และความรุ่งเรือง

4. นับตั้งแต่วันที่สันติภาพกลับคืนมาถึงวันเลือกตั้งทั่วไป เพื่อจัดตั้งสภาแห่งชาติให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความสำนึกชาติ ความเสมอภาคและความเป็นกลางเปิดการประชุมทางการเมือง เพื่อให้ยูแทนของทุกฝ่ายปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาราชาอาณาจักรลาว และแต่งตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวขึ้น ทุกฝ่ายจะร่วมกันตกลงให้มีเขตปลอดภัยจีนเพื่อเป็นที่ประชุมทางการเมืองและที่ตั้งของรัฐบาลผสม เพื่อให้รอดพ้นจากการบ่อนทำลายหรือการบีบบังคับทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรลาว

5. การรวมลาวจะเป็นผลสำเร็จนั้นก็โดยการปรึกษาร่วมกันระหว่างลาวทุกฝ่ายบนหลักแห่งความเสมอภาคและความสามัคคีแห่งชาติ ในระหว่างการรวมลาวนี้ทุกฝ่ายจะไม่ใช้อาวุธลงดำ หรือบุกเข้าไปในเขตที่อยู่ภายใต้การยึดครองของอีกฝ่ายหนึ่ง กำลังทหารของ

ฝ่ายที่นิยมสหรัฐอเมริกาจะต้องถอนตัวออกจากพื้นที่ที่ปกครองอยู่โดยนิคมกฎหมาย และให้ประชาชนที่อพยพหนีจากพื้นที่นั้นกลับคืนสู่ภูมิลำเนาเดิม ในขณะเดียวกันต้องชดเชยค่าเสียหายต่าง ๆ แก่ประชาชนเหล่านั้น แต่ละฝ่ายจะให้คำมั่นต่อกันว่าจะไม่มีการแก้แค้นต่อบุคคลที่ได้ไปร่วมมือกับฝ่ายอื่นมาก่อน⁵⁰

อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏว่าฝ่ายขบวนการปะเทดลาวจะได้รับคำตอบจากเจ้าสุวรรณหงษาเกี่ยวกับแผนสันติภาพ 5 ประการนี้ เนื่องด้วยเพียงเริ่มขอแรกขอแผน ทางฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็แสดงให้เห็นว่ามุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเองโดยมิได้กล่าวถึงจีนคอมมิวนิสต์หรือเวียดนามเหนือเลย ซึ่งเป็นการยากที่ทางฝ่ายรัฐบาลเจ้าสุวรรณหงษาจะเห็นด้วย

ความสำคัญของเส้นทางโฮจิมินห์ต่อราชอาณาจักรลาว

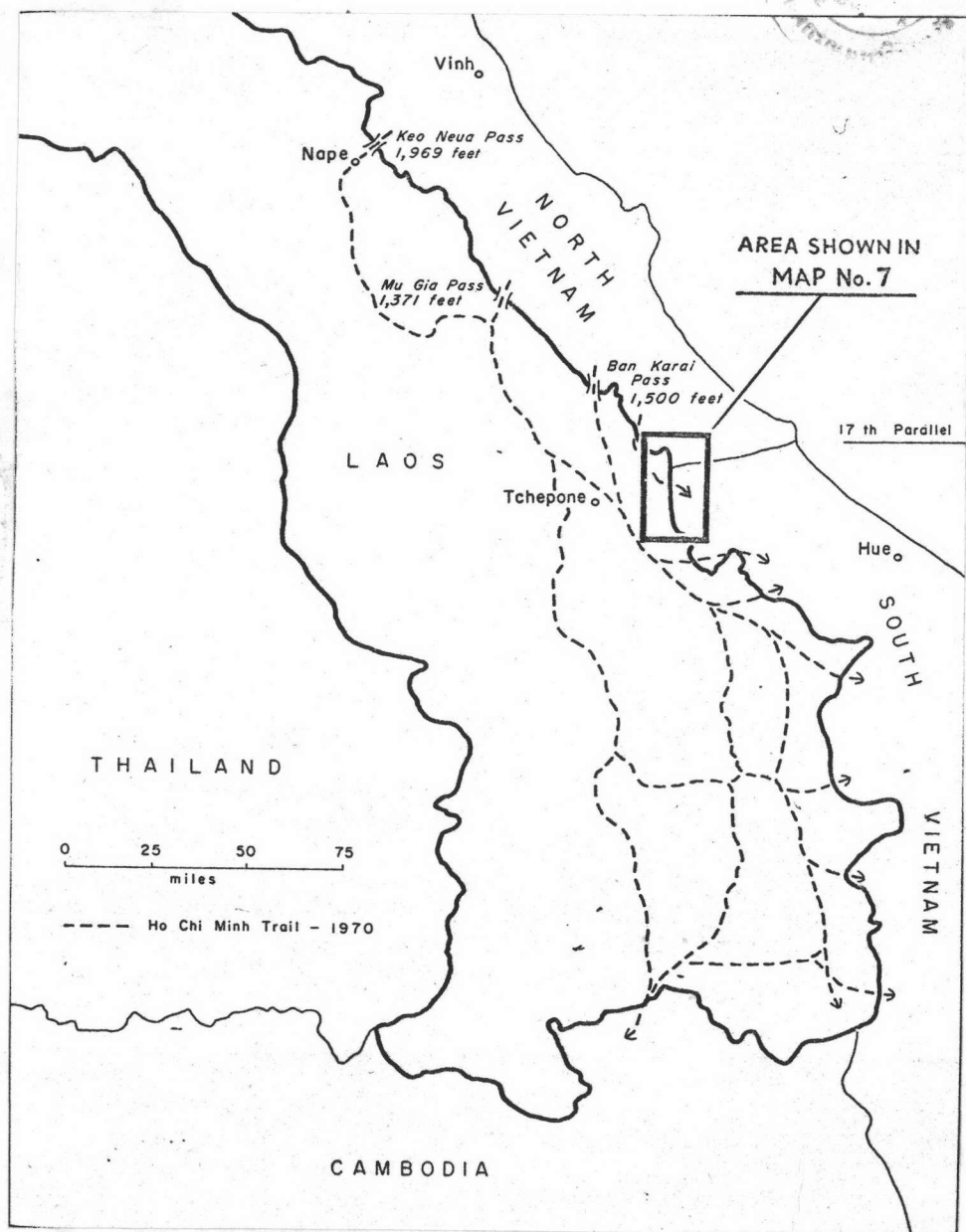
สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สภาพการรบพุ่งในราชอาณาจักรลาวรุนแรงและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็คือ เส้นทางโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh Trail)

อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของเส้นทางโฮจิมินห์ในทางยุทธศาสตร์ทำให้การรบพุ่งในราชอาณาจักรลาวทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เพราะเมื่อใดที่เป็นหน้าแล้ง ทหารของเวียดนามเหนือก็ใช้เส้นทางสายนี้ในการ เติงทางจากเขตของตนผ่านลงไปสู่เวียดนามใต้⁵¹ ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้ ทำให้ต้องหาทางทำลายสถานะใช้งานของถนนสายนี้ลง เพราะนอกจากจะเพื่อความได้เปรียบในสงครามเวียดนามแล้วก็เท่ากับเป็นการตัดกำลังของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวด้วย⁵²

⁵⁰ Asian Almanac, Vol. 8, No. 13, March 23, 1970 pp. 3870-3871

⁵¹ Chomsky, op. cit., pp. 162-163

⁵² Vandenbosch and Butwell, op. cit., p. 216

แผนที่แสดง เส้นทางโฮจิมินห์

ที่มา: Arthur J. Dommen, Conflict in Laos. (New York: Praeger Publishers Inc., 1971), p. 355

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางโฮจิมินห์เป็นเพียงทางเดินเล็ก ๆ ตามแนวเทือกเขาอันนัมที่แบ่งเวียดนาม ราชอาณาจักรลาว และกัมพูชา เส้นทางนี้มีความสำคัญยิ่งขึ้นในระหว่างศึกเวียดนามพวญ ระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนาม เพราะเวียดนามได้ใช้เส้นทางนี้ลำเลียงอาวุธ เสมียง และกำลังทหาร แต่หลังจากการต่อสู้กันแล้วทางสายนี้ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกเลย จนกระทั่งเกิดการสู้รบระหว่างรัฐบาลเวียดนามใต้กับพวกเวียดกง โดยการสนับสนุนของเวียดนามเหนือ ซึ่งได้ใช้เส้นทางนี้ในการลำเลียง อาวุธยุทโธปกรณ์ เสมียงอาหาร และกำลังทหารไปช่วยเหลือการรบพุ่งกับรัฐบาลเวียดนามใต้ ดังนั้นเวียดนามเหนือจึงได้ปรับปรุงเส้นทางโฮจิมินห์ให้ดีขึ้น อาจกล่าวได้ว่าเส้นทางโฮจิมินห์เป็นเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้ราชอาณาจักรลาว เข้ามามีบทบาทสำคัญในความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา และเวียดนามเหนือ⁵³ ประมาณได้ว่าเป็นปี 1968 มีทหารเวียดนามเหนือปฏิบัติการในราชอาณาจักรลาวประมาณ 40,000 คน ประมาณ 25,000 คน จากจำนวนนี้ได้รับการอบรมยุทธวิธีแทรกแซงบนเส้นทางโฮจิมินห์ สำหรับเส้นทางที่เชื่อมระหว่างภาคเหนือของราชอาณาจักรลาวกับเมืองวินห์ในเวียดนามเหนือ ก็คือเส้นทางสายที่ 7 ซึ่งผ่านเข้ามาในเขตเชิงขวางผ่านเมืองพงสวนมาเชื่อมกับเส้นทางสายที่ 13 ซึ่งอยู่ทางใต้ของหลวงพระบาง⁵⁴ นอกจากนั้นเวียดนามเหนือก็ได้สนับสนุนให้ขบวนการปะเทดลาว เข้ายึดพื้นที่บริเวณทุ่งไหหินไว้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มพื้นที่บริเวณแนวพรมแดนเวียดนาม เพื่อความสะดวกในการส่งกำลังบำรุงของตน

⁵³Langer, op. cit., p. 1

⁵⁴John Boyd-Weibel, "Twelve Hours on the Ho Chi Minh Trail, " Standard Bangkok Magazine, Published Weekly by the Bangkok World, January 10, 1971, p. 16

สรุปได้ว่า เส้นทางโฮจิมินห์นี้เป็นเสมือนเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเวียดนามเหนือในการส่งกำลังบำรุงไปสู่เวียดนามใต้ เพราะนับตั้งแต่ที่สหรัฐอเมริกาได้เริ่มการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนืออย่างเปิดเผยเป็นต้นมาในปี 1964 ทำให้เวียดนามเหนือจำต้องเลิกใช้เส้นทางเดินชายฝั่งทะเลซึ่งเปิดเผย ต้องหันมาใช้เส้นทางโฮจิมินห์ เนื่องจากคึกฉันทาและภูเขาส่งข้ามเขา ซึ่งลำบากแก่ปฏิบัติการรบกวนของเครื่องบินรบสหรัฐอเมริกา ดังนั้นเวียดนามเหนือจึงได้นำกำลังทหารและปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานเข้ามาประจำในแนวเส้นทางดังกล่าว⁵⁵ ทั้งนี้เท่ากับเป็นการขยายขอบเขตของการสงครามเข้ามาสู่ราชอาณาจักรลาว ซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือตัวเองได้

จากที่ได้บรรยายสภาพเหตุการณ์ภายในราชอาณาจักรลาว ภายหลังจากการประชุมเจนีวา ครั้งที่ 2 นี้ จะเห็นได้ว่าสภาพความรุนแรงของการขัดแย้งภายในประเทศยังคงมีอยู่ และการขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจก็ดูจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จนทำให้การปฏิบัติตามข้อตกลงเจนีวาจะไร้ความหมายไป

⁵⁵Ibid., p. 17